

MIELENTERVEYS LASTEN JA NUORTEN ELÄMÄSSÄ

Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen
neuvottelukunnan ETENEn raportti

Valtakunnallinen
sosiaali- ja terveysalan
eettinen neuvottelukunta
ETENE

Mielenterveys lasten ja nuorten elämässä

ETENE-julkaisu 29
Mielenterveys lasten ja nuorten elämässä

ISSN-L 1458-6193
ISSN 1797-9889 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-00-3076-6 (PDF)

URN:ISBN:978-952-00-
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3076-6>

Julkaisija:
Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE
Sosiaali- ja terveysministeriö
Helsinki 2010

Kansikuva: Plugit

Taitto: AT-Julkaisutoimisto Oy

Tiivistelmä

Mielenterveys lasten ja nuorten elämässä

ETENE osallistuu tämän julkaisun avulla keskusteluun mielenterveysetiikan merkityksestä lasten ja nuorten hyvään elämään. Julkaisu on tarkoitettu kansalaisille mukaan lukien sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisille, potilaat ja ammattilaiset sekä poliittisille luottamushenkilöille ja päättäjille. ETENE keskusteli vuoden 2009 aikana mielenterveysetiikasta ja tämä lasten ja nuorten mielenterveyttä käsittelevä julkaisu on tulosta tästä keskustelusta. Julkaisu on myös kooste ETENEn kesäseminaarissa kuuluttujen asiantuntijoiden ajatuksista, jotka liittyvät lasten ja nuorten hyvään elämään ja sen esteisiin.

ETENE korostaa lasten ja nuorten mielenterveytyksessä ehkäisevän toiminnan merkitystä ja varhaislapsuuden kasvuympäristön turvallisuutta. Eriyistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöiden varhaiseen tunnistamiseen ja avun tarjoamiseen lapselle, nuorelle ja tarvittaessa koko perheelle nopeasti ja joustavasti. Koululla on mahdollisuus käyttää mielenterveyden ammattihenkilöstön asiantuntemusta. Itsenäistyvää nuorta tuetaan elämänsä siirtymävaiheissa.

Asiasanat:

ennaltaehkäisy, kasvuympäristö, lapset, mielenterveys, mielenterveyspalvelut, nuoret

Sammandrag

Psykisk hälsa i barns och ungas liv

Med denna publikation bidrar den riksomfattande etiska delegationen inom hälso- och sjukvården (ETENE) till debatten om vilken betydelse etiken kring psykisk hälsa har för ett gott liv för barn och unga. Publikationen är avsedd för medborgarna – såväl klienter, patienter och yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården som politiska förtroendevalda och beslutsfattare. Etiken kring psykisk hälsa var ett centralt tema i ETENE:s diskussioner under år 2009, och publikationen om barns och ungas psykiska hälsa är ett resultat av dessa. Publikationen är också en sammanfattning av de tankar som sakkunniga presenterade vid ETENE:s sommarseminarium med anknytning till ett gott liv för barn och unga och hinder för detta.

ETENE understryker vikten av förebyggande verksamhet i mentalvårdsarbetet för barn och unga samt tryggheten i uppväxtmiljön i tidig barndom. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt en tidig identifiering av störningar i den psykiska hälsan och vikten av att erbjuda snabbt och smidigt hjälp till barn, unga och vid behov till hela familjen. Skolan kan utnyttja sakkunskapen hos yrkesutbildade personer inom mentalvården. En ung person som håller på att frigöra sig från barndomshemmet och bli självständig ska stödas vid livets övergångsskeden.

Nyckelord:

barn, förebyggande, mentalvårdstjänster, psykisk hälsa, unga, uppväxtmiljö

Summary

Mental health in children's and adolescents' lives

The present publication is the National Advisory Board on Health Care Ethics' (ETENE) contribution to the discussion on the significance of mental health ethics in ensuring a good life for children and adolescents. The publication is targeted at citizens – social welfare and health care clients, patients and professionals included – as well as at persons holding political positions of trust and decision-makers. During 2009 mental health ethics was centrally on the agenda of the Advisory Board's discussions, and the present publication dealing with children's and adolescents' mental health is the outcome of those discussions. The publication also compiles the thoughts presented by experts at the Advisory Board's summer seminar relating to children's and adolescents' good lives and obstacles to them.

The Advisory Board underlines the importance of prevention in the mental health work for children and adolescents, and also of a safe growth environment in early childhood. Particular attention should be given to an early identification of mental health disorders in children and adolescents and providing help to children, adolescents and, as necessary, to the entire family, as soon and flexibly as possible. The schools can make use of the expertise of mental health professionals. A young person in the process of becoming independent should be supported in the different periods of transition in his or her life.

Key words:

adolescents, children, growth environment, mental health, mental health services, prevention

Sisällys

1	Johdanto, Aira Pihlainen	7
2	Suomalaisten toisen asteen opiskelijoiden terveydestä heidän itsensä silmin, Timo Kontio	9
3	Puhein ei pahoinvointia paranneta, Kari Uusikylä	12
4	Mediayhteiskunnan yhteisökysymys, Tommi Hoikkala	16
Liitteet		
Liite 1	Mielenterveysetiikan merkitys lasten ja nuorten elämässä, seminaarin ohjelma 27.8.2009	28

1 Johdanto

Aira Pihlainen, pääsihteeri, ETENE

”Te näette lapsen
mutta näettekö sen aikuisen
joka tästä lapsesta kasvaa
ja sen aikuisen lapset
ja nämä lapset aikuisina
ja heidän lapsensa
kaikki kolmannet ja neljännet polvet;
ja näette lapsen
mutta näettekö sen ihmiskunnan
joka tästä lapsesta kasvaa?”
(Markku Lahtela)

ETENE on käynyt vuoden 2009 aikana keskustelua mielenterveysetiikasta. Aiheesta on valmistunut julkaisu *Mielenterveysetiikka - sinulla ja minulla* on moraalinen vastuu (ETENE 2009:25) ja se käsittelee kaikenikäisten ihmisten mielenterveyttä. ETENE koki tärkeänä syventyä erikseen lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyviin eettisiin kysymyksiin ja järjesti kesäseminaarin (27.8.2009) aiheesta. Kesäseminaarin asiantuntijoina olivat edunvalvontasihteeri Timo Kontio, professori emeritus Kari Uusikylä, professori Fredrik Almqvist ja tutkimusprofessori Tommi Hoikkala. Julkaisu sisältää kolmen asiantuntijan ajatuksia lasten ja nuorten mielenterveydestä.

Edunvalvontasihteeri Kontio korostaa nuorten mielenterveyden ongelmien ehkäisyn ja sosiaalisten suhteiden tärkeyttä. Hän kuvaa nuorille asetettuja suorituspaineita ja varhaisen itsenäistymisen tuomaa juurettömyyden tunnetta. Professori Uusikylä asettaa sanansa lapsen ja nuoren arvokkaan ja emotionaalisesti turvallisen elämän puolesta. Hän tarkastelee asiaa kouluväkivallan, turvattomuuden ja heitteillejätön ongelmista sekä korostaa ongelmien avointa hoitamista ja lasten ikäänsä vastaavaa vastuuta omista teoistaan. Kuitenkin lasten hyvinvointiin vaikuttavat myös yhteiskunnalliset tekijät ja työnantajien vaatimukset. Lapsiperheiden asemasta työelämässä tulee käydä perusteellinen keskustelu.

Tutkimusprofessori Hoikkala painottaa yhteisöllisyyttä ja tarkastelee sitä alueellisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa nuorten yhtenäiskulttuuria kuvaavat kännykät ja netti, joiden

avulla nuoret jakavat samaa kulutuskulttuuria asuinpaikasta riippumatta. Ryhmäpaineen ja yksilöllisyyden maiseman hän näkee paradoksaalisena, sillä nuoren on entistä vahvemmin oltava yksilönä pärjäävä, menestyvä ja ryhmänsä hyväksymä. Yhteiskuntapolitiikassa on luisuttu reagointiin ja myöhäisiin korjausliikkeisiin, kun pitäisi toimia ennalta ehkäisevästi.

ETENE korostaa lasten ja nuorten eettisesti hyvässä mielenterveys-työssä seuraavia periaatteita:

- *Terveellinen ja turvallinen elinympäristö tukee kaikenikäisten mielenterveyttä.*
- Lasten ja nuorten mielenterveyden painopiste on ehkäisevässä työssä. Mielenterveyden perusta luodaan varhaislapsuuden turvallisessa kasvuympäristössä. Neuvoloissa, päiväkodeissa ja kouluissa kiinnitetään erityistä huomiota häiriöiden varhaiseen tunnistamiseen ja avun tarjoamiseen. Kotikäynneillä kartoitetaan lapsen, nuoren ja perheen kipukohtia.
- Nuorille järjestetään omia matalan kynnyksen palveluja. Tarkoituksenmukaiseen hoitoon on päästävä viiveettä. Kouluilla on mahdollisuus käyttää mielenterveyden ammattihenkilöiden asiantuntemusta.
- Itsenäistyvää nuorta tuetaan elämän siirtymävaiheissa kuten hänen muuttaessaan pois kotoa tai kotipaikkakunnalta tai vaihtaessaan koulumuotoa. Erityishuomiota tarvitsevat nuoret, jotka eivät pääse opiskelemaan tai eivät saa työtä valmistuttuaan.
- Lasten ja nuorten vanhemmilla on mahdollisuus sovittaa yhteen työ ja vapaa-aika sekä huolehtia perheensä hyvinvoinnista.

2 Suomalaisten toisen asteen opiskelijoiden terveydestä heidän itsensä silmin

---

*Timo Kontio, edunvalvontasihteeri,
Suomen ammattiin opiskelevien liitto – SAKKI ry*

Vanha sanonta kuuluu: ”Terveistä nuorista kasvaa terveitä aikuisia”. Suomessa on viime vuosina pyritty monin eri tavoin kaventamaan terveyseroja varsinkin nuorten ja työikäisten osalta. Eri ammatti- ja koulutusryhmien kuolleisuudessa ja sairastavuudessa on merkittäviä eroja. Terveysongelmat kasaantuvat vähiten koulutettujen, työntekijäammateissa toimivien ja pienituloisten keskuuteen. Terveimpiä väestöryhmiä edustavat korkeimmin koulutetut, ylemmät toimihenkilöt ja suurituloiset. Suomessa hyväosaisilla on terveitä elinvuosia yli kymmenen vuotta enemmän kuin huono-osaisimpaan ryhmään kuuluvilla. Ero eliniässä on myös huomattava, sillä alimpaan sosioekonomiseen ryhmään kuuluva työntekijämies elää noin kuusi vuotta vähemmän kuin ylimpään ryhmään kuuluva mies. Naisten vastaava ero on noin kolme vuotta. Tässä artikkelissa otetaan kantaa nuorten ja ennen kaikkea toisen asteen opiskelijoiden terveyttä tukevien prosessien tilaan pääosin heidän omaan näkemykseensä tukeutuen. Erittäin tärkeää on huomata, että tukea ehkä eniten tarvitseva ryhmä, koulupudokkaat, eivät näy monissa tutkimuksissa eivätkä esiinny julkisesti edustettuina.

Tarkasteltaessa sosioekonomisten terveyserojen syitä huomataan, että merkittävä osa-terveyseroista selittyy alempien sosioekonomisten ryhmien elintapojen kautta. Tupakoinnilla, alkoholinkäyttötavoilla, ruokailutottumuksilla ja liikunnan määrällä on vahva yhteys hyvään tai huonoon terveyteen. Lukio-opiskelijoiden tilanne on näiden osalta Suomessa kohtuullisella tasolla. Ammattiin opiskelevien keskuudessa on huomattu, että he tupakoivat ja käyttävät alkoholia humalahakuisemmin kuin lukiolaiset. Kaikki terveyserot eivät kuitenkaan selity päihteidenkäytön kautta, vaan myös sekä erilaisilla työ- ja elinympäristöillä että psyykettä kuormittavilla tekijöillä on arveltu olevan huomattava vaikutus väestöryhmien terveydentilaan. Alemmissa sosioekonomisissa ryhmissä yksilöiden vaikutusmahdollisuudet esimerkiksi työmäärän ja -tehtävien suhteen ovat heikommat.

Nuorten mielenterveyden hoidosta ja ylläpidosta puhuttaessa on painotus säilytettävä ongelmien ennaltaehkäisyssä. Suomalaisten opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollossa mielenterveyspalveluiden osuus

vaihtelee vuosittaisella tasolla opiskelijaa kohti käytetyistä varoista ammattikorkeakouluopiskelijoiden 23 eurosta yliopisto-opiskelijoiden 58 euroon. Lukiolaisten ja ammattiin opiskelevien mielenterveyshoitoon käytetään vuodessa noin 40 euroa opiskelijaa kohti. Toisen asteen opiskelijoiden osalta valtaosa rahoista kuluu avohoidon palveluihin. Koulu-terveyskysely 2008:n mukaan lukiolaisista joka toinen ei pitänyt psykologin luo pääsyä helppona. Matalan kynnyksen mielenterveyspalveluihin ja koulupsykologin vastaanotolle pääsyä pitäisikin pyrkiä helpottamaan, jotta ongelmiin voitaisiin aidosti puuttua ajoissa.

Nuoren suomalaisen opiskelijan arki ei ole kevyttä. Jo peruskoulusta lähtien nuorille asetetaan suorituspaineita niin koulusta, perheestä kuin ystäväpiiristä. Monipuolisessa ja laadukkaassa koulutuksessa pärjäämisen lisäksi pitäisi harrastaa ja kehittää itseään muillakin tavoin. Kahdeksantuntisen koulupäivän jälkeen läksyjen ja harrastusten lisäksi nuorille ei monesti jää aikaa sosiaaliseen kanssakäymiseen perheen tai ystävien seurassa. Sosiaalisten suhteiden merkitys mielenterveyden ylläpitämiselle on kiistaton. Toki ystävä- ja perhepiiristä nousee myös rasittavia tekijöitä. Nämä koskettavat nykyään yhä enemmän nimenomaan tyttöjä. Paineet koskevat ulkonäköä, tulevaisuutta ja oman yhteisön hyväksyntää. Näiden paineiden lisäksi monet opiskelijat joutuvat käymään töissä opiskelun ohessa pystyäkseen elättämään itsensä. 45 % ammattiin opiskelevista asuu itsenäisesti, eikä opintotuen taso ole erityisen korkea. Työnteon on myös todettu hidastavan opintoja ja sillä tavoin myös myöhästävän lopulta työelämään täysipainoisesti siirtymistä. Lisäksi liian aikaisin omien siipien varaan nouseminen on monen nuoren kannalta erittäin raskasta ja lisää juurettomuuden tunnetta. Joka viides lukiolainen ja joka kolmas ammattiin opiskeleva ei asu omien sanojensa mukaan ydinperheessä. Viidesosassa perheitä ei ole koskaan yhteisiä aterioita.

Päihteiden merkitystä mielenterveydelle ei sovi vähätellä. Lukiolaisista noin 10 % ja ammattiin opiskelevista jopa 40 % tupakoi päivittäin. Tästä ryhmästä erittäin moni kertoo tupakoivansa ”siksi, koska kaveritkin polttavat.” Yhteisöllisyyttä siis syntyy tupakkapaikan ympärillä, mutta lähinnä se kertoo siitä, ettei muualla oppilaitoksen alueella ole opiskelijoille virikkeitä tai oleskelulupaa välituntien vietoille. Ammattiin opiskelevista joka kymmenes juo itsensä viikoittain humalaan; vähintään kerran kuukaudessa niin tekee neljännes lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista noin 40 %. Onni on, että huumekekkeilujen määrä on nuorisoiäluokassa viime vuosina ollut trendiltään laskeva.

Terveyden edistämisessä nuorten osalta olisi ensisijaista opettaa heille itselleen terveyden tärkeydestä. Toisen asteen koulutuksessa pakol-

lista terveystiedon opetusta on kuitenkin vain yksi opintoviikko. Tämä tarkoittaa noin 30 oppituntia. Tällä on vaikutuksensa: lukiolaisista 92 % ja ammattiin opiskelevista vain noin 81 % harjaa hampaansa kerran päivässä. Suurin osa nuorista harrastaa kuntoliikuntaa säännöllisesti, mutta 8 % lukiolaisista ja 16 % ammattiin opiskelevista urheilee harvemmin kuin kerran viikossa tai ei koskaan. Neljä viidestä toisen asteen opiskelijasta kokee terveytensä hyväksi tai melko hyväksi. Ylipainoisena itseään pitää heistä noin joka neljäs.

Vuoden 2008 kouluterveyskyselyn mukaan ammattiin opiskelevat pitivät koulunkäynnistä enemmän kuin lukiolaiset: 67 % lukiolaisista piti koulunkäynnistä hyvin tai melko paljon, kun vastaava luku ammattiin opiskelevilla oli 78 %. Ammattiin opiskelevat kokivat myös työmääränsä useammin sopivaksi kuin lukiolaiset, kärsivät harvemmin koulu-uupumuksesta ja kokivat kiireen haittaavan koulutyötään harvemmin. Kysyttäessä heidän mielipiteidensä vaikutusta koulun ja opetuksen kehittämässä, ei ammattiin opiskelevien ja lukiolaisten välillä ilmennyt merkittäviä eroja. Lukiolaiset (67 %) kuitenkin tiesivät paremmin kuin ammattiin opiskelevat (51 %), kuinka he voivat vaikuttaa koulun asioihin. mutta ammatillisten oppilaitosten opiskelijat (23 %) olivat kokeneet enemmän kiusaamista kuin lukiolaiset (12 %). Lukiolaiset myös pitivät luokan työrauhaa parempana kuin ammattiin opiskelevat.

Toisen asteen opiskelijoiden terveyden ja elämänlaadunkin kehittämiseksi on panostettava yhteisölähtöiseen terveyden edistämiseen. Nuoret viihtyvät keskenään ja tekevät asioita mieluiten kavereiden seurassa. Sen sijaan, että välitunnit vietetään tupakkapaikalla, on oppilaitoksissa pohdittava vaihtoehtoisia ajanviettotapoja ja – paikkoja. Sen sijaan, että nuorten on pitkän koulupäivän jälkeen jatkettava työn tekemistä palkkatöissä vuokran maksamiseksi, on Suomessa panostettava perheyhteisöjen ylläpitämiseen, kattavaan oppilaitosverkostoon ja nuorten tukemiseen kaikin tavoin. Nuoren on saatava viettää myös laatu-aikaa ja rauhoittua kaiken stressin ja suorituspainoiden keskellä. Se tutkitusti parantaa oppimistuloksia ja tuottaa siten myös parempaa osaamista yhteiskunnallemme. Nuorille on opetettava, miten he voivat pitää parempaa huolta itsestään. Lisäämällä terveyskasvatuksen ja yhteisöliikunnan määrää opetuksessa voidaan kannustaa nuoria liikkumaan ja elämään terveellisemmin.

3 Puhein ei pahoinvointia paranneta

Kari Uusikylä, professori, emeritus, Helsingin yliopisto

Suomalaisissa kouluissa on tapahtunut viime vuosina traagisia väkivalta-antekoja. Koulukiusaamista on valitettavasti aina esiintynyt, mutta ulkoisesti suomalainen koulu on ollut yleensä turvallinen. Oppilaiden käyttäytymishäiriöt ovat eriasteisia ja erilaisia. Näkyvintä on väkivaltainen käyttäytyminen, mutta vaarallisinta on oppilaan kääntyminen sisäänpäin, eristäytyminen omaan maailmaansa.

Väkivaltainen oppilas ei kuulu koululuokkaan, vaan ammattiauttajan hoidettavaksi. Olisi kuitenkin kysyttävä mistä kouluväkivalta perimmiltään johtuu, pureuduttava syihin oireiden hoitamisen tai peittämisen sijasta. Vastaus on ilmiselvä: väkivalta ja häiriköinti johtuvat perimmiltään oppilaiden psyykkisistä ongelmista, etenkin sisäisestä ahdistuksesta ja turvattomuudesta. Laeilla tai voimakeinoilla ei perussyihin voida kajota. Jos tämä auttaisi, Yhdysvalloista olisi rikollisuus kadonnut ajoja sitten. Jokainen amerikkalaisessa koulussa käynyt muistaa vartijat ja muut turvajärjestelyt. Niistä huolimatta kouluissa on tapahtunut tragedioita, joissa oppilaat surmaavat tai haavoittavat oppilaita ja opettajia.

Kysymys ei ole hetken päähänpistoista tai teoista, jotka olisi voitu estää, jos kouluissa olisi ollut riittävästi metallinpaljastimia. Kysymys ei myöskään ole pelkästään lasten ja nuorten pahuudesta, joka olisi voitu kitkeä ankarilla rangaistuksilla, lyömällä paha pois lapsista. Kysymys on aina pitkäaikaisen prosessin päätepisteestä, tragediasta, johon olisi pitänyt puuttua paljon, paljon aikaisemmin.

Kuka kantaa vastuun?

Jokainen on vastuussa teoistaan. Vastuuta tulee vaatia yhä enemmän lapsen iän ja ymmärryksen kasvun myötä. Pahasta teosta tulee seurata nopeasti oikeudenmukainen rangaistus. Väkivallalla on kuitenkin myös yhteiskunnalliset syynsä. Miksi Suomenkin ns. tavallisissa, ”hyvissä” kodeissa kasvaa pahantekijöitä? Miksi lapset viiltelevät itseään, käyttävät huumeita, juopottelevat ja tekevät väkivaltarikoksia? Onko kyse synnynäisestä pahuudesta, joka pitäisi ajoissa piiskata pois lapsesta?

Ensisijaisesti kyse lasten ja nuorten turvattomuudesta silloin, kun heidät on jätetty vastuuttomasti heitteille, liian varhain oman onnensa nojaan, tai heille esitetään jatkuvasti vaatimuksia, joiden täyttämiseen he ei-

vät tunne pystyvänsä. Amerikkalainen teini Kip Kinkel tappoi ensin isänsä ja äitinsä, "ettei heidän enää tarvitsisi hävetä minua", sitten joukon koulutovereitaan. Poikaa oli vertailtu jatkuvasti loistavasti koulussa menestyneeseen isosiskoonsa. Saksassa taas koulusta vanhempien tietämättä koulusta erotettu, tovereiden hyljeksimä lukiolainen ilmestyi kouluunsa ja alkoi tappaa tovereitaan. Henkistä lasten ja nuorten heitteillejättöä tapahtuu kaikissa yhteiskuntaluokissa, sen muodot vain vaihtelevat.

Jotkut joutuvat elämään köyhinä ongelmavanhempiensa kanssa, vaila fyysistä ja henkistä huolenpitoa. Suomessa on kuitenkin yhä enemmän heitteille jätettyjä lapsia, joiden ns. normaalit vanhemmat kuvittelevat, että vanhemmuus ja kasvattaminen, välttämätön yhdessä oleminen voidaan korvata lapselle rahalla, kalliilla harrastuksilla ja kaikella muulla, mitä lapsi tai nuori pyytää. Tärkeimmäksi lapsen elämässä voi tulla oma keho, kasvot, merkkivaatteet ja merkkituotteet. Käsitys oikeasta ja väärästä, puhumattakaan ihmisten vastuusta toisiaan kohtaan saattaa hämärtyä tai jopa hävitä kokonaan.

Pitäisikö nuorten rikollisten vanhemmat tuomita yhdessä lastensa kanssa vankilaan, koska ovat epäonnistuneet kasvattajan tehtävässään? On pikemminkin kysyttävä miksi he eivät huolehtineet lapsistaan? Miksi he olivat niin vähän kotona tai miksi he murskasivat lastensa turvallisuudentunteen vaatimalla heiltä enemmän kuin mihin nämä pystyivät?

Ajan henki, yhteiskunnan ilmapiiri tulosvastuineen ja ylitöineen, kaikkien kilpailu kaikkia vastaan, pätkätyöläisen kilpailu pätkätöistä, kilpailu kannustelisista ja maineesta luo yhteiskunnallista sairautta, jonka hinnan maksavat lapset, tulevat sukupolvet. Aineelliset ja henkiset tappiot tulevat olemaan suunnattomat. "En ollut heidän aikansa arvoinen", totesi tappajapoika.

Mitä vanhemmat voivat tehdä, kun työnantaja määrää äidin ja isän matkoille tai ylitöihin? Ehkä toinen vanhemmista voisi luopua työstään ja omistautua lapsille, perhe voisi ruveta usköyhäksi. Se voisi olla lasten kannalta parasta, mutta vanhemmille vaihtoehto ei ole helppo. Työnantajien vastuista lapsiperheitä kohtaan pitäisi käydä perusteellinen julkinen keskustelu. Se olisi työnantajienkin etu. Aihe on paljon tärkeämpi kuin keskustelu siitä, pitäisikö lapsirikolliset teljetä vankilan.

Sisäinen turvallisuus tärkeintä

Ehdottomasti tärkein turvallisuuden muoto on ihmisen sisäinen turvallisuus, hyvä ja rauhallinen olo. Vaikka koulut täytettäisiin televisiokameroin, metallinpaljastimin ja vartijoin mikään ei paljasta oppilaan sisäistä

maailmaa, joka kulkee hänen mukanaan kaikkialla. Tuolta näkymättömästä maailmasta, sen odottamattomasta pimeydestä ja tuskasta syntyvät epätoivoiset teot.

Kouluissamme on paljon oppilaita, jotka tuntevat jatkuvasti olonsa turvattomaksi, koska he tuntevat itsensä tyhmiä, tietyissä aineissa lahjattomiksi, rumiksi, opettajan tai oppilastovereiden syrjimiksi, jopa vihaamiksi. Ovatko nuo tuntemukset objektiivisesti oikeita, on toisarvoista. Kärsivälle oppilaalle ne ovat kuitenkin tosia. Tärkeintä on se, että tuntemukset aiheuttavat turvattomuutta, kouluviihtymättömyyttä ja yhdessä muiden tekijöiden kanssa joskus koko oman ihmisarvon kieltämistä, elämän merkityksen katoamista.

Mediassa ja mainoksissa julistetaan miten tärkeää jokaisen on täyttää ulkonäköön että suorituskykyyn liittyvät normit. Moni alkaa tuntea, ettei kelpaa. Kun keitokseen lisätään annos kilpailu- ja osaamisliturgiaa, alkavat herkimpien yksilöiden kohdalla olla kaikki katastrofin ainekset kassassa. Joku muuttuu aggressiiviseksi, toinen kääntää ongelmat sisäiseksi tuskaksi ja itsevihaksi, syömishäiriöiksi, masennukseksi, monet jopa viiltelevät itseään, että tuska huomattaisiin.

Lasten ja nuorten hätähuutoa on kuultava, resursseja ja inhimillisiä voimavaroja on suunnattava ihmislasten pelastamiseen. Kamerat ja metallinpaljastimet eivät näe ihmisten mielen syvyyksiin, mielen synkkiin virtoihin.

Koulun tarjoama turvallisuus on mm. oikeutta kysyä opettajalta mitä tahansa ilman nolaamisen pelkoa, se on sitä, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi riippumatta siitä miten hyvin suoriutuu suhteessa muihin. Turvallisessa koulussa oppilas tietää mitä häneltä odotetaan, rangaistuksia ei jaella syistä, joiden perusteluja oppilas ei ymmärrä. Ketään ei kiusata, nöyryytetä, eikä tehdä naurunalaiseksi. Kenellekään ei aiheuteta fyysistä uhkaa.

Menestyjäksi vai menehtyjäksi?

Menestystä ihannoivassa suoritusmaailmassa perustarpeet on yritetty kääntää ylösalaisin. Ensin pitäisi pystyä olemaan tehokas, mieluummin tehokkaampi kuin muut. Vasta sitten saa oikeuden tuntea olevansa turvassa. Monen lapsen sosiaaliset suhteet haetaan kalliiden harrastusten parista, ei tavallisesta kaveruudesta.

Turvallisen ja tehokkaan koulun tärkein vaatimus on se, että se on hyvä lapselle, eikä ensisijaisesti jollekin muulle, kuten kasvottomalle ”yhteiskunnalle”, talouselämälle tai jotain ideologiaa ajavalle ryhmälle. Ei

tämän toteaminen ole markkinatalouden vastaista. Turvallisen lapsuuden elänyt pystyy aikanaan toteuttamaan itseään myös kansantalouden ja kansakunnan hyvinvoinnin hyväksi. Turvaton, tyhjiin pumpattu nuori lahjakas raakki ei tuota mitään aikuisena, hän yrittää jaksaa elää iltaan saakka.

Hyvässä koulussa henkilökunta ja oppilaat huolehtivat yhdessä siitä, että jokaista kohdellaan ihmisarvon mukaisesti, kenenkään ei tarvitse pelätä, ketään ei pilkata rumaksi, lihavaksi tai tyhmäksi. Hyvässä koulussa aikuiset ohjaavat kaikkia oppilaita puuttumaan yhteisvoimin heti asiaan, jos kaveria pahoinpidellään henkisesti tai fyysisesti. Sellaista ei hyvässä koulussa suvaita. Kun turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tarpeet on tyydytetty, oppilaalla on energiaa toteuttaa itseään, opiskella tehokkaasti ja nauttia osaamisestaan.

Ihmiset, joiden mielen eheyttä ei ole lapsuudessa tuhottu, joita on suojeltu, kunnioitettu, kohdeltu rehellisesti, kasvavat vastuuntuntoisiksi ja empaattisiksi yksilöiksi. He pystyvät nauttimaan elämästä eikä heillä ei ole tarvetta tuhota itseään tai muita. He käyttävät voimaansa puolustaakseen itseään, eivät hyökätäkseen muita vastaan. He eivät pysty toimimaan muuten, kuin että kunnioittavat ja suojaavat heikompiiaan, etenkin lapsia.

Tekoja puheiden sijaan

Jos olemme kaukonäköisiä ja inhimillisiä, lasten emotionaalinen turvallisuus olisi nostettava Suomen todelliseksi kansalliseksi kärkihankkeeksi. Paino on asetettava sanalle ”todelliseksi”, ei vain kiireisten päättäjien propagandalistojen tyhjäksi täytesanaksi.

Suomalaiset opettajat ovat kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen hyvin koulutettuja ammattilaisia. Koulutus on antanut heille hyvät edellytykset opettaa tehokkaasti ja toimia kasvatuksellisesti järkevästi, oppilaidensa parhaaksi. Opettajakin on kuitenkin vain ihminen, aivan liian usein kohtuuttoman työtaakan, ristiriitaisten ulkoisten vaatimusten, ylisuurten opetusryhmien ja vähäisten resurssien uuvuttama.

Koulumme ovat turvallisia silloin, kun jokainen opettaja ja oppilas, arinta ja huomaamattominta tyttöä ja poikaa myöten, saisi tuntea kelpaavansa ja kuuluvansa joukkoon. Ketään ei voitaisi korvata toisella, kaikista pidettäisiin huolta. Näissä oloissa jokaisen koululaisen lahjakkuus, tehokkuus ja luovuus voisi puhjeta kukkaan luonnon aikataulun mukaisesti, monta elämää pelastuisi ja mahdollisimman moni saisi tuntea elävänsä arvokasta elämää.

4 Mediayhteiskunnan yhteisökysymys¹

Tommi Hoikkala, tutkimusprofessori, Nuorisotutkimusverkosto

Mediayhteiskunta tarkoittaa yhteiskuntamuotoa, jossa joukkotiedotusvälineet (ja nykyisin) teknologiset käyttöliittymät dominoivat ihmisten arkea. Voidaan puhua myös mediaräjähdyksestä, joka on kulkenut käsi kädessä kulutuskulttuurin voittokulun kanssa ja johon pienet ikäluokat ovat kasvaneet suoraan sisään. Tuloksena on ollut median käyttäjien tietty illuusiottomuus. Sitä voi kutsua myös cool -normiksi. Cool -normi viittaa kuluttajan sisäisten maailmojen täyttymiseen populaarikulttuurin sankaruus- ja ihmissuhdeaineistosta niin, että jotain erityistä omaa reaali maailmasta ensimmäistä kertaa hankittua kokemusta edeltää aina mittava kulttuurinen (kaupallisesti tuotettu) varanto tietoa. Seksin ja erotiikan kulttuurisen paikan totaalinen muuttuminen 30 vuodessa selittyä osin tällä prosessilla.

Kiiwasrytmisenä mediaräjähdyksellä on muuttanut aikakäsityksiämme. Se on muuttanut myös elämän mittapuita sekä arviointikriteereitä, käsitystämme rikkaan tai kelpollisesti nautittavan elämän periaatteista. Se on muuttanut jopa hyveitä. Kulttuurikriitikko sanoisi, että kulutuskulttuuri ja mediaräjähdyksellä ovat suunnanneet meidät nopeaan tarpeentyydytykseen ja alituisen elämysjahtiin. Paljon kaikenlaisia kokemuksia ja elämyksiä on yhtä kuin rikas elämä, hyvä elämä on yhtä kiittämistä. Kulutuskulttuurin periaatteita ovat kaiken vaihdettavuus, ostettavuus, rahan ylivalta, uutuuden fetisointi (muutosvimma), addiktoivuus (riippuvuus) ja mielihyvä-suuntautuneisuus.

Mutta mitä tekemistä tällä on yhteisöjen kanssa?

Aloitan kaukaa. Sosiaalipsykologian klassikko Gregory Bateson tuli jo 1930-luvulla siihen tulokseen, että yhteisöt ovat kehämäisten, kaksisuuntaisten vuorovaikutusten systeemejä, joiden erilaisiin tasapainoprosesseihin ja dynamiikkaan olisi keskitettävä tarkastelu, jos mielitään ymmärtää yhteisön toiminta (Vesala 2001). Poimin Batesonilta idean, joka koskee nuorten kasvun kehiä ja teen sen avulla tässä artikkelissa kysymyksiä suomalaisen nyky-yhteiskunnan pedagogisista ympäristöistä. Batesonin aikaan ei ollut kulutusyhteiskuntien nuorisokulttuureja, eikä neuvot-

---

¹ Artikkelin on versio teksteistä Hoikkala (2008 ja 2010).

televaan vanhemmuuteen perustuvia kasvatuskäytäntöjä, joita monet psykoammattilaiset kritisoivat tänään ankarasti². Psykoammattilaisten todistusaineiston nojalla on helppo nähdä, että kadonnut aikuisuus ja aikuismaisen vastuunsa kieltävä vanhemmuus on monien nykypäivän kasvatusongelmien syy ja kausaalinen juuri. Mutta laajentaisin kenttää tai ottaisin tarkasteluun mukaan useampia kehiiä.

Batesonin idean nuorten kasvun kehistä voi käsittää myös nuorten kasvuyhteisöiksi. Ajattelen niiden avulla kaikkia miljöitä ja paikkoja, joihin moderni yhteiskunta sijoittaa lapsensa ja nuorensa niin että tarkoituksena on aikuistaa heidät täysi-ikäisyyden kansalaisiksi. Ne voivat olla lasten ja nuorten omia ryhmittymiä, netissä tai lihatodellisuudessa. Ne voivat olla harrastuskerhoja, tai logistinen ketjun ohimeneviä hetkiä kun isä tai äiti kuljettaa lapsiaan autossa harrastuksiin. Ne voivat olla myös tuokioita neuvolassa tai kouluterveydenhuollossa puhumattakaan armeijasta ja varusmiespalvelun aikaisesta tupayhteisöllisyydestä. Ehkä koululuokka on tutumpi paikka kun hahmotetaan termiä nuorten kasvuyhteisö. Tietysti silloin voi kysyä, mihin se kasvattaa nuoria kansalaisiamme. Tämän artikkelin keskeistehtävä on kuitenkin kysyä millainen kokonaisuus tästä kaikesta syntyy kun tarkastelemme nuorten eri kasvuyhteisöjen muodostamaa ketjua nykyisessä mediayhteiskunnassa.

Monimerkityksinen yhteisöllisyys

Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisten jälkeen on keskusteltu paljon yhteisöllisyydestä.

Yhteisö -termin merkitys on sillä tavoin moninainen, että sitä käyttämällä voi kuitata varsin vastakkaisia asioita. Sen avulla voi olla sanomatta mitään, mutta silti sen avulla voi samalla virittää jotain myönteistä ja lämmintä. Termiin liittyy siis tietty lämpö sekä toisenlaisten suhteiden mahdollisuuksia, kuten Leena Eräsaari on muotoillut (2007).

Yhteisö voi olla hokema, klisee tai rauhoittelevuuteen viekoitteleva huuto tai muunlainen retorinen teko. Sillä voi myös tarkoittaa erilaatuisia asioita. Yhteisöjä on moniksi. Jarkko Tontin (2008) muotoilemana: On avoimia yhteisöjä, jotka juhliivat yksilöiden erilaisuutta, ja on ahdistavia yhteisöjä, jotka pakottavat ihmisen ahtaaseen muottiin. On yhteisöjä, jot-

---

² Psykologi Bent Hougaardin (2000) käsite curling-vanhemmuus tarkoittaa sitä, vanhemmat haluavat raivata jokaisen pettymyksen lapsen tieltä, mutta tekevät samalla tälle karhunpalveluksen. Lasten elämä on kuin sileää curling-rataa, elo suojaista kuin munankeltuaisella. Curling-lapsista kasvaa röyhkeitä aikuisia, jotka eivät kestä vastoinkäymisiä. Suomessa samalla asialla on ollut muiden muassa Jari Sinkkonen (2008)

ka avoimin mielin ottavat vaikutteita ympäristöstä, ja on yhteisöjä, joille vihamielinen suhtautuminen toisiin yksilöihin ja yhteisöihin on keskeinen osa itseymmärrystä. MC Cannonballs kantaa muassaan paljon yhteisöllisyyttä, kuten myös Putinia tukeva Naši – nuorisjärjestö, SPR:n vapaaehtoistyötä tekevät vapaaehtoistyön kansalaiset tuottavat toiminnassaan niin ikään yhteisöllisyyttä. Kansalaistoiminnan vireessä on muutenkin paljon juuri yhteisöllisyydestä kyse. Rikollisjengi voi rakentua yhteisöllisesti, mutta niin voi myös arjen tasavertaisuuteen perustuva samanikäisryhmä, joka kokoontuu yhteisten mielenkiinnon kohteiden mukaan. Jo viittaamani Jarkko Tontti muistuttaa, että ihmiskunnan ”historian karneimmat tapahtumasarjat liittyvät kehityskulkuihin, joissa puhe yhteisistä arvoista, kansakunnasta, rodusta, uskonnosta ja milloin mistäkin yhteisöllisyyden muodosta viedään tarpeeksi pitkälle”. On solidaarisia avoimen koodin nettiyhteisöjä, mutta on myös netin anonyymisyydestä hengittäviä vihayhteisöjä.

Kiinnostava teoreettinen kysymys on, millainen on nettiyhteisöllisyyden ei-kasvokkaisen vuorovaikutuksen tuottama sosiaalinen side luontojaan. Onko se kestävämpi, vahvempi vai laadullisesti ihan uudenlainen verrattuna lihatodellisuuden kasvokkaisen vuorovaikutuksen yhteisöihin. Vai onko ylipäättään edes kestävää asettaa kysymys näin? Onhan niin, että mediayhteiskunnan kommunikaatioavaruuDET ovat luontojaan samaa ainetta, ovatpa ne netissä tai sitten eivät.

Yhteisö ja yhteisöllisyys perustuvat osin ihmisen luontaiseen sosiaalisuuteen. Niillä on myös alueellinen, kulttuurinen ja taloudellinen kytköksensä. En koskaan saa tarpeeksi ihmeteltyä, miten kiivaasti suomalaisen yhteiskunnan yhteisörakenne on muuttunut viimeksi kuluneiden reilun 60 vuoden aikana. Saldossa on kolme yhteiskuntamurrosta, joita kaikkia luonnehtii vilkas muuttoliike. Tämän tarinan toistaiseksi viimeisin osio koskee 90 – luvun laman jälkeisen Suomen keskittymistä viideksi kasvukeskukseksi. On osuva kysymys kysyä, millainen yhteisö tästä kaikesta syntyi? Ketä ja millaisia se kutsuu jäsenikseen, ketkä täyttävät kunnan kansalaisuuden kriteerit? Millaiset identiteetit pärjäävät, millaisia sysitään syrjään? Millaisia strategioita syrjään sysityt pudokkaat kehittävät, mistä he löytävät kaltaisensa, vai löytävätkö he sellaisia? Miksi TV – viihteen koukuttavin muoto loton jälkeen, tosi – TV rakentuu yhä voimallisemmin formaatteihin, joiden ydin on putoaminen / voittaminen. Onko tässä aikakauden metafora?

Mikko Salasuo (2007) on kuvannut *atomisoitunut sukupolvi* – mallinsa keinoin kilpailuyhteiskunta – Suomen ristiriitaista yhteisöllisyyttä. Hän puhuu paljon pirstoutumisesta, katkoksista ja fragmenteista. Salasuo

tietää, että ”fysiikassa termi *atomisoitua* kuvaa yhtenäisen aineksen hajoamista osiin kiinteiden kappaleiden sulaessa. Syntyy pisaroita, sprayta tai sumua”. Hän kysyy, onko nuoruus nykyisin hyperindividualistista yksilösumua?

Jos minulta kysytään, vastaan Salasuon kysymykseen, että sitäkin. Silti nuorten vertaisryhmät, massailmiöt ja kaverisosiaalisuus löytävät muotonsa tässäkin päivässä. Monessa mielessä nykynuoret ovat erittäin yhteisöllisesti suuntautuneita, he arvostavat perhettä ja varsinkin ystävyyttä ja ovat vahvalla tavalla suuntautuneita sosiaalisuuteen (2008). Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys eivät välttämättä sulje toisiaan pois. Se on aika luontevaa, koska vertaissuuntautumisessa on kyse jopa evoluutiopsykologisista seikoista (Harris 2006). Minusta tosin kannattaa joskus miettiä millainen solidaarisuuden versio on milloinkin menossa näissä sosiobiologian patjalla lepäävissä ikuisissa vertaissosiaalisuuden muodoissa. Vertaissuuntautumisessa on kyse myös elämänvaiheen kehitystehtävistä (Havighurst 1971).

Ikuiset asiat toteutuvat aina aikansa muodoissa. Esittäisin väitteen, että nykyajan kilpailuyhteiskunnan Suomessa koulukiusaaminen on julttempaa kuin solidaarisemman vuosikymmenen 70-luvun Suomessa. Tämä on kenties posketon väite. Olkoonpa se sitten hypoteesi. Mutta seuraavasta olen varma: liikennekulttuuri ja autolla ajamisen kulttuurinen tapa Helsingissä on monin verroin aggressiivisempaa kuin ennen, jolloin kaikki oli paremmin. Aikamme kilpailullisuus ja egoistinen vilkkua käyttämätön kiilailu on käypä metafora nykyajan temmellykselle. Autoja oli 70-luvulla nykyistä vähemmän. Silloin oli lähellä myös nykyiseen verrattuna huomattavasti vähemmän vauraan Suomen, 1950 – luvun hierarkisten auktoriteettisuhteiden ja luutuneen porvarillisuuden aika, jolloin herrat yleensä ja dosentit erityisesti kulkivat (Helsingin) kaupunkitilassa leudon sään aikaan pukuun puettuina ja lierihatut päässä.

On ohimeneviä yhteisöjä, mutta on myös institutionaalisia yhteisöjä. Perhe ei häviä mihinkään, vaikka 60- ja 70 – luvuilla perheen kriisi oli yksi sosiologian mantroista. Instituutio säilyy, vaikka avioerot ovat kovin tavalisia. Ehkä ne ovat merkki siitä, että ihmiset haluavat parempia perheitä. Wikipedia tuntee *leirituliyhteisöt*. Ne kantavat ehkä eniten *yhteisö*-sanaan liittyviä myönteisiä merkityksiä. Niissä tavataan samanmielisiä, solmitaan ystävyysuhteita, saadaan tukea ja tarvittaessa myös turvaa. Hyvin toimiva yhteisö antaa jäsenilleen enemmän kuin jos jokainen sen jäsen toimisi erikseen yhteisen päämäärän saavuttamiseksi³.

³ <http://fi.wikipedia.org/wiki/Yhteis%C3%B6> <luettu 30.11.2009>

Ryhmäpaine ja yksilöllisyys

Olen vastikään työskennellyt Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa⁴, jonka nimi on *(v)arusmiesten terveystaju ja syömisen käytänteet*. Hankkeeseen kuului etnografisen kenttätöyön jakso, jonka tein pohjoisessa prikaatissa yhdessä Mikko Salasuon, nuoremman dosentin kanssa. Hankkeessa peilattiin myös mediayhteiskunnan yhteisöllisyyden kysymyksiä, siksi seuraavaksi pieni retki Kainuun metsiin.

Tämän hankkeen noin 20 informanttiamme olivat etupäässä pienten paikkakuntien nuoria miehiä Pohjois-Savosta, Pohjois-Karjalasta, Kainuusta ja Pohjanmaalta. Paikanniminä vilahteli Haapavesi, Köyhäjoki, Nivala, Alajärvi, Iisalmi, Kiuruvesi, Rautalampi, Kontiomäki, Taivalkoski, Seinäjoki, Viitasaari ja sen sellaiset paikkakunnat, jotka eivät millään tavoin avaa esimerkiksi Etelä-Suomen metropoliproblematiikkaa. Miksi pitäisikään? Osin on kyse tyhjenevän Suomen maisemista ja tunnelmista. Paikkakunnat ovat keskenään erilaisia, Seinäjoki esimerkiksi on alueellinen kasvukeskus, toisin kuin esimerkiksi Rautalampi. Jos haluaisi dramatisoida, voisi puhua toisesta Suomesta. Ensimmäinen Suomi olisi etelässä, tai ehkä tarkemmin sanottuna juuri mainituissa viidessä kasvukeskuksessa, joihin Suomi on jo pitkään, 90 – luvun lamasta lähtien pakkautunut. Voi vain kuvitella minne nyt käsillä oleva lama pakkaa nuoret kansalaisensa.

Toisesta Suomesta kotoisin tai ei, kaikki informanttimme ja myös muut heidän ikäluokkansa suomalaisnuoret kuitenkin jakavat monia yhteisiä asioita. Ollaan tultu läpi Pisa – sertifikaatein palkitun peruskoulutuksen järjestelmän. Selvä tuta näillä nuorilla on myös niihin hyvinvointipalveluihin, jotka ovat vielä olleet jäljellä. Enemmistöllä informanteistamme oli ja on ammatillinen koulutus, mutta myös lukiolaiset erottuivat. Vain kaksi oli tyytynyt pelkkään peruskouluun. He olivat olleet jo töissä ennen palvelukseen astumistaan.

Kulutuskulttuurit resonoivat pinnalta katsoen varsin yhtenäisesti. Kyse on media - Suomen yhtenäiskulttuurista. Se tarkoittaa iltapäivälehtien lööppien maailmaa, suurten katsojalukujen viihdetarjontaa, Idolsia ja Big Brother – ihmiskoeohjelmaa, jääkiekkoa, formuloita, julkiskulttia, keskiolutta, kebabia ja pizzoja sekä Seiska – lehteä. Kännykät ja netti ovat tämän yhtenäiskulttuurin infrastruktuuri. Tällaisessa katsannossa Kontiomäen tai Kiuruveden nuoret miehet jakavat samoja kulutuskulttuurin seikkoja kuin Roihuvuoren, Katajanokan tai Tapiolan nuoret. Myös elinot ovat sillä tavoin samantapaiset vaikkapa Seinäjoella, Kontiomäellä

⁴ Kyse on THL:n (ex - Kansanterveyslaitoksen) ja Nuorisotutkimusverkoston tutkimuskonsortioista, jonka tausta on Varusmiesten ravitsemustutkimus (VARU).

tai Tapiolassa, että vuonna 1988 syntynyt suomalainen ei välttämättä osaa hiihtää. Tämä ei selity ilmaston muutoksesta vaan harrastusinstituution liittyvästä lasten autolla kuljettamisen logistiseen periaatteeseen ja käytäntöön. Se puolestaan liittyy yleiseen vaurastumiseen, jonka yksi ulottuvuus fyysisesti passiivinen ympäristö on. Kiekkoharjoituksiinsa mo-paoutolla huristeleva ikäkausiharrastaja on käypä metafora tällaiselle ympäristölle. Onko liioittelua kutsua nykynuoria viihdekulttuurin katveessa kasvaneiksi vaurauden lapsiksi? Mitä inttitutkimuksemme informantteihimme tuli, muotoilisin seuraavalla tavalla. Vaikka metsä humisee heidän korvissaan vahvemmin kuin Katajannokan veljien ja siskojen vastaavissa reseptoreissa – ja he osaavat ampua ja metsästää jo emo- ja nuorisokulttuurin käytäntöjen opastamina – on mielihyväprinsiippi monen kohdalla elämässä selvästi läsnä. Tämä jos jokin on mediakulttuurin nuoruutta, ilman kivaa kyllästyys⁵.

Ikäluokkana on tämä väki on kiinnostava. Heihin on liitetty jopa uusraittiuuden piirre. Sitä on tulkittu ryhmäpaineen teemasta käsin. Euroopalaisen koulututkimuksen (ESPAD) kyselyn tulokset kertoivat jo muutama vuosi sitten, että täysraittiuuden osuus vuodesta 1999 vuoteen 2003 oli kasvanut lievästi (Ahlström ym. 2006). Trendi dokumentoitiin myös Kouluterveyskyselyssä 2006 (Kouluterveys 2006).

Jaana Lähteenmaa (2007) tulkitse noita tuloksia nuorisokulttuurissa ilmenneeksi ”pirstaleiseksi alkoholikriittisyydeksi”. Hän haki ilmiölle selityksiä heiluriliikkeestä, nuorten ajankäytön intensivoitumisesta (nuorilla on parempaa tekemistä kuin juominen) sekä nuorisokulttuurin orastavasta humalakriittisyydestä. Hän kirjoitti kiinnostavasti myös nuorten identiteettistrategioista, jotka koskevat alkoholin nauttimista ja humalaa sekä alkoholista pidättäytymistä nuorten joissain osakulttuureissa.

Tähän liittyen Pekka Hakkarainen ja Mikko Salasuo pohtivat (2007) 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa syntyneiden *yksilöllisyyttä* erityisenä sukupolviominaisuutena nuorten huumeiden kokeilun lievän vähentymisen selityksenä. Yksilöllisyys ei viitannut Hakkaraisen ja Salasuon katsannossa elämässä pärjäämisen rakennepakeroon⁶ vaan individualismiin ja erilaisuuteen. Hakkarainen ja Salasuo löysivät nuorten parista uuden eetoksen, jota he luonnehtivat ”olen mitä haluan” -eetokseksi. Uusi eetos on jopa niin vahva että se vaikuttaa nuorisoryhmien ikaikaiseen mekanismiin, nimittäin ryhmäpaineeseen. He kirjoittavat:

⁵ Elämysten jano on myös aikuiskulttuurin asia. Sen äärellä kulttuurikriitikot puhuvat usein kulttuurin infantilisoitumisesta, lapsenomaistumisesta (Lentzen 1991).

⁶ Tällaisesta rakennepakosta olin kirjoittanut 2000-luvun alussa Petri Pajun kanssa (Hoikkala - Paju 2002).

Yksilöllisyys ja erilaisuus eivät ole vain hyväksyttäviä asioita vaan suorastaan vaatimuksia. Näin esimerkiksi päihteisiin ja päihteettömyyteen liittyvät ratkaisut muuttuvat ryhmätoiminnan sijaan kunkin yksilöllisiksi valinnoiksi (ks. Hoikkala & Paju 2002).

Kollegoideni päättely on erittäin kiinnostava, jopa shokeeraava. Se kolkuttaa vahvasti ryhmäteemaa. He siis löysivät ryhmätoiminnan ja näin ymmärrän, ryhmäpaineiden lientymisen nuorten päihdevalintojen takaa. Asia jää kuitenkin vain heitoksi. Ryhmätoiminnan teema on olennainen nuorten juomista mietittäessä. Onko nykynuorten ryhmittymien rakentumisen tavassa ja ryhmän muodostuksen malleissa tapahtunut jotain uutta? Onko esimerkiksi nettikulttuurin toimintatapa, siinä toteutuva kasvokkaisen vuorovaikutuksen niukkuus, sellainen tekijä, joka murentaa ja nakertaa klassista nuorisoryhmittymien yhtä keskeistä sosiaalista säätelijää, ryhmäpainetta?

En oikein usko. Asia jää avoimeksi, koska aihetta koskevaa monipuolisesti trianguloivia – siis erilaisia aineistoja sekä menetelmiä ja teorioita neuvokkaasti hyödyntäviä - tutkimuksia ei ole tehty. Vaikka tässä ei tehdä alkoholitutkimusta, on taajuus viritetty. Haluan vielä sanoa, että tekstiämme (Hoikkala - Paju 2002) ei voi käyttää perustelemaan Hakkaraisen ja Salasuon edellä esiteltyä teesiä. Artikkelissamme (Hoikkala – Paju 2002) hädin tuskin puhutaan päihteistä tai nuorten ryhmätoiminnasta vaan kuvataan nuorten yhteiskunnallisia positioita, joissa *valinta ja valinnaisuus* luonnehtivat nuorten kohtaamien elämänareenoiden ja instituutioiden toimintaehto- ja muutoksia, eräänlaista *pakkoyksilöllisyyden* instituutionaalista ilmasto. Esimerkiksi pärjätäkseen kilpailuyhteiskunnan koulutus- ja työmarkkinoiden saranapaikoissa, on nuoren kyettävä tuottamaan itsensä yksilöllisesti erityisenä toimijana, ainutkertaisen portfolion haltijana sekä sitä ilmaisuvoimaisesti esittävänä ja esittelevänä identiteetin kantajana ja vahvana egona. Tällaisena tämä on toimiva näkökulma kilpailuyhteiskunnan nuoruuteen, jonka erilaisia stressitekijöitä – esimerkiksi koulu-uupumusta - erilaiset seurantatutkimukset luotaavat (Salmela-Aro ym. 2008).

Väitteeni on, että eivät ryhmäpaine ja siihen liittyvä mikrotason normatiivinen säätely ole minnekään kadonneet yksilöllisen valinnan sukupolven pienryhmäelämän käytänteistä ja tavoista. Ryhmäpaine tuottaa toisissa ryhmissä humalakokeilua, kun se tuottaa jossain toisessa ryhmässä humalakielteisyttä. Yksilölle ryhmäpaine voi tuottaa kysymyksen, millaisena kelpaan kavereille: mitä panen päälleni, miten puhun, millaisin vermein ja millaisin kokemuksin sekä mediaprofiilein olen riittävällä tavalla samanlainen kavereihini verrattuna. Monen nuoren eksistentiaali-

nen kysymys kuuluu - ja on aina kuulunut kulutuskulttuurissa - millaisin performanssein kuulun piireihin sekä porukoihin ja tulen nähyksi sekä hyväksytyksi?

Nuorten ryhmittymät ja niiden vuorovaikutus näyttää olevan laadullisesti erilaista nettiakakaudella kuin sitä ennen. Netin anonyymisyys saattaa tuottaa ennen näkemättömiä tunnekulttuureja sekä vihan ja muiden kielteisten tunteiden ilmaisemisen tapoja. Toisaalta se tuottaa myös ennen näkemättömän laajan kirjon vertaistuen muotoja sekä myönteistä nettisosiaalisuutta. Maisema on paradoksaalinen - entistä vahvemmin on oltava pärjäävä sekä menestyvä yksilö ja entistä vahvemmin on oltava ryhmänsä hyväksymä.

Aluetraditioiden Suomi

Suomi on aluetraditioiden muodostama kokonaisuus, jota pitää koossa loppujen lopuksi aika yhdenmukainen elämän käsikirjoitus. Unto Härmäläinen (2008) kirjoitti taannoin kolumnissaan mökkeilystä. Hänen mukaansa tavalliset ihmiset eivät ajattele mökkiä ”yhteiskunta rakenneratkaisuna,” jolla on arveluttava ekologinen jalanjälki, vaan Härmäläisen mukaan mökki on ”osa suomalaista unelmaa hyvästä elämästä, joka ei ole kunnossa, jos ei ole omaa asuntoa, omaa autoa ja omaa kesämökkiä. Maksoi mitä maksoi.”

Tähän pitää lisätä, että lapset pitää kasvattaa – tai toivoo, että lapset kasvavat hyvien pedagogien huomassa – pärjääviksi ja varhain itsenäistyviksi kunnon kansalaisiksi siten miten ne nautinto- ja elämystahokuisessa kulutuskulttuurissa sellaisiksi kasvavat. Armeija pitää käydä – jos on poika ja kaikkien sukupuolten on työtä tehtävä. Väitän, että tällainen yhtenäiskulttuuri on voimissaan. Tällaista elämän käsikirjoitusta sitten tietysti stilisoidaan eri ryhmissä eri tavoin – keskiluokan menestykseen suuntautuneet puristavat mailaa enemmän kuin jotkin rennommat ryhmittymät.

Mediayhteiskuntana päivittäinen yhteinen tietoisuus syntyy tänne iltapäivälehtien lööppitelineistä R-kioskeilla, ABC – myymälöissä, kaupoissa ja muissa julkisissa paikoissa. Lööppi on eräänlainen kitti, joka pitää digitaalisen yhteiskunnan rihmastoamme koossa. Se tuottaa sellaisenkin vaikutuksen, että vaikka et seuraisikaan Big Brother – ihmiskoeohjelmaa televisiosta, olet kuitenkin perillä siitä, mitä siellä tapahtuu. Samaan aikaan toisaalla - taannoinen tutkimuksen mukaan suomalaisten enemmistö ei tiennyt, mitkä puolueet muodostavat maan hallituksen. Tärkeää on kysyä, millainen normipaine tästä kaikesta syntyy.

Nyt pääsen takaisin pari kappaletta sitten mainitsemaani aluetraditioihin ja yhteisöllisyyteen. Ei tarvitse olla kulttuurimaantieteilijä ymmärtääkseen, että Suomi koostuu erilaisista yhteisön muodostamisen malleista, paikoista ja toimintamiljoista. Etelä-Pohjanmaan Alajärvi tai Pohjois-Pohjanmaan Nivala koostavat asuinympäristöt eri tavoin kuin vaikkapa Hämeen Lempäälä tai Etelä-Savon Puumala. Suomen eri alueet poikkeavat yhteisörakenteensa suhteen toisistaan. Kenties stereotyyppisenä tiivistyksenä voisi kirjoittaa idän Suomesta ja lännen Suomesta. Esimerkiksi savolaisten on katsottu edustavan haja-asutusta, jota individualismi ja eriytyminen on luonnehtinut. Lännempänä, jo Hämeessä elettiin jo agraarivaiheessa ryhmäkylissä, mikä on tarkoittanut yhteistyötä, tiivistystä, sosiaalista kontrollia ja yhdenmukaisuuden painetta. Erilaiset yhteisömuodostuksen mallit tuottavat samaan maahan erilaisia yhteisöllisyyksiä. Itäinen kulttuuripiiri kantaa muassaan erilaisen sosiaalisen kontrollin käytännön kuin läntinen.

Vai tuottaako? Ehkä mediayhteiskunnan digitaalinen sidos ja globaali rihmasto panee tuollaisen geografian pois päiviltä. Missä netti sijaitsee maantieteellisesti?

Etelä-Suomen metropolialuetta luonnehtii kuitenkin Leena Suurpään (2008) sanoin *negatiivinen solidaarisuus*. Urbaani anonymisyys pitää muassaan normia, että kanssakaupunkilaisten asioihin ei saa puuttua, vaikka naapuri tai joku toinen lähikansalainen tekisi itseä kuohuttavia tekoja – huikkailisi rasistisesti tai virtsailisi porttikäytäviin ja tupakoisi parvekkeesi alla ja ajaisi Mersu SUVillaan⁷ bussikaistalla ruuhka-aikaan. Klaus Mäkelä (1999) on puhunut samantyyppisistä asioista suomalaisena etäkohteliaisuutena. Tulkitsen Mäkelää vapaasti. Jos keskiluokan viini-illassa Heikki juopuu juotuaan laatuviiniä kiivaammassa tahdissa kuin muu seurue, siihen on suomalaisessa kutyymissä oikeutettu puuttumaan vain hänen puolisonsa Sirkka, ei illan isäntä tai emäntä.

Johtopäätös

Mikä on johtopäätös? Veera Luoma-Aho (2008) kirjoitti Ylioppilaslehden pääkirjoituksessaan Kauhajoen kouluampumisista: ”Pahimmillaan yhteisöllisyys saattaa olla myös tukahduttava pakko. Kauhajoen kaltaiset verilyölyt ovat maailmalla tapahtuneet juuri sellaisissa pienissä kaupungeissa, joiden yhteisöllisyyttä on totuttu Suomessa ihaillemaan.”

⁷ SUV = sport and utility vehicle, ne ovat yleensä paljon polttoainetta kuluttavia, isoja ja kaupunkitilassa kömpelöitä katumaastureita, joiden ekologinen jalanjälki on paheksuttavan suuri.

Nyt pitäisi kaikki tässä kirjoitettu peilata mediayhteiskunnan nuorten kasvuyhteisöjen asioiksi. Tarkkaavainen lukija saattaa ajatella, että nyt olen kirjoittajana saattanut itseni umpikujaan tai vähintäänkin ristiriitaan. Ensin julistan Mikko Salasuon avulla pirstoutuneisuutta ja atomistisuutta, sitten löydän vahvan yhteisöllisyyden pikkukaupungit. Ratkaisen ristiriidan väittämällä että kumpikin ulottuvuus on totta. Se tapahtuu käyttämällä pedagogista neuvokkuutta ja tuomalla tarkasteluun sellaisen asian, jota ei eräiden tarkkailijoiden mukaan enää ole olemassakaan, nimittäin ennalta ehkäisevä hyvinvointivaltio ja sen palvelut. Teesini on: suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa on luisuttu ennalta ehkäisystä liiaksi reagointiin ja myöhäisiin korjausliikkeisiin.

On myös aika palata artikkelin alun Bateson – vuritykseen. Hyvinvointipalvelut – entiset ja nykyiset tilaaja – tuottaja -mallein - trimmatut - voi kääntää nuorten kasvuyhteisöksi. Silloin ei tarkastella yhteisöjä asuin-ympäristön kuviona vaan laajempaa ketjuna. Johtopäätös tästä minun tekemänäni on kriittinen. Kilpailuyhteiskunnan Suomessa on lasten ja nuorten kasvuyhteisöille tapahtunut jotain dramaattista. Kommunikatioketju naapurustojen, tarhojen, kerhojen, koulujen ammattilaisten, harrastusseurojen sekä yhdistysten, kotien, perheiden ja nuorten pienryhmien välillä ei aina toimi edes välttävästi. Kaikkea siivittää kuitenkin suomalaisen yhtenäiskulttuurin yksilöön suunnattu vaade: kilpaile, menesty, pärjää tai häpeä.

Rakentelemassani mallissa maisema on siis ristiriitainen. Toisaalta ketju katkeilee lasten ja nuorten kasvun kehissä, toisaalta nuo kehät näyttäytyvät kovilta ja yhtenäisiltä. Suomi on samaan aikaan pirstoutunut ja silti suuren yhdenmukaisuuden paineen alainen suoritusyhteisö. Ja mitä kouluammuntoihin tulee, ne olivat ryöpsähdyksiä, oireita systeemin reperiästä.

Koulutusjärjestelmä ei niinkään tuota solidaarisia moraalisubjekteja vaan kilpailuasetelmiin asettuvia suorittavia egoja, portfolio -kansalaisia. Ne jotka eivät pysy mukana menossa ja kuulu piireihin, suistuvat tien poskeen. Kuka masentuu ja tuhoutuu yksinäisyyteen, kuka löytää netin vihayhteisön, joka siivittää yksinäiset häpeän ja kateuden riivaamat sudet narsistiseen raivoon monistamaan tuhoa suomalaisen väkivaltakulttuurin kaikin keinoin.

Pedagogisen toivon maisema

Häpeän voisi työstää myös luovasti. Se edellyttäisi kuitenkin nykyistä neuvokkaampaa elämän käsikirjoitusta kaikkien kasvuyhteisöjen toi-

mijoille. Ei olisi ollenkaan haitaksi jos Suomessa käynnistettäisiin juuriin menevä kasvatuskeskustelu. Millainen on kasvatuksen kokonaisketju mediayhteiskunnassa ja mihin se toimittaa lapsemme ja nuoremme? Miten vanhemmuus ja kotikasvatus punoutuvat institutionaaliseen sosialisatiojärjestelmään? Millainen uhan ja mahdollisuuksien punoutuma nousee mediayhteiskunnan nuorisokulttuurien eri ominaisuuksista? Miten netin negatiivisia yhteisöllisyyksiä voisi suitsia? Voisi myös kysyä aivan erityisesti, millaisia eksistentiaalisen kasvun aineksia koko koulutusjärjestelmä antaa lapsille ja nuorille? Onko jo täyttä hattarapäistä utopiaa odottaa, että heitä koulitaisiin solidaarisiksi moraalisubjekteiksi? Mitä tunteita ja, entä mitä tietotaitoja koulu opettaa? Voisiko koulussa työstää asioita myös ilmaisullis-esityksellisesti? Entä kinesteettiset tyypit, jotka ilmaisevat itsensä ennen kaikkea ruumiillisesti? Pojat – ymmärtääkö koulu heidän ominaislaatuun vai onko koulu samalla tavalla raastava ja jalostava laitos kaikille sukupuolille? Miksi tunnolliset tytöt uupuvat?

Muitakin kysymyksiä keksin tälle kuvitteelliselle kasvatuksen keskustelulle. Vai menikö juna jo, koska kilpailuyhteiskunta – Suomen lapset ovat jo pienestä pitäen pitkään olleet koulutuspalvelujen yksilöllisiä asiakas - kuluttajia? Ja sellaisina talutettu kouluihin, jotka ovat korostuneesti tietotehtaita? Tällöinhän pedagogisen toivon maisema on nuorisotyössä – kuten se on aina ollut – mutta onko silloin vaarana että nuorisotyöstä tulee polarisaatiokorjaamoon ”vain” haalarisegmentin ammattimaisia osaajia. Tämä on arvokas ja tuttu rooli: se tarkoittaa nuoriso- ja kulttuurityötä vastavoimana, joka panee hanttiin tehoyhteiskunnan de-humanisaatiota vastaan (Hoikkala – Sell 2007).

Tilanne kutsuu siis esiin konkreettista pedagogista neuvokkuutta. Mutta se ei tarkoita ainoastaan taitoa ja herkkyyttä myös nettinurisotyöhön.

Lähteet:

- Ahlström, Salme & Metso, Leena & Tuovinen, Eeva-Liisa (2003): Nuorten juominen vähentynyt, usein humaltuminen ei. *Yhteiskuntapolitiikka* 68(6), 597–602.
- Eräsaari, Leena: Julkista sektoria on tehostettu yhteisöllisyyden kustannuksella (2007). <http://erasaari.vuodatus.net/blog/category/tutkimus-ja-opetus> <luettu 30.11.2009>
- Harris, Judith Rich: No two alike. *Human Nature and Human Individuality*. New York: W.W. Norton & Co (2006)
- Hakkarainen, Pekka & Salasuo, Mikko (2007): Nuorten huumeiden käyttö vähentynyt – uusi sukupolvi, uusi suunta? Kommentti. Nuorisotutkimuksen verkkokanava. http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=156 <luettu 30.11.2009>
- Robert J. Havighurst: *Developmental Tasks and Education*. New York: Longman (1971).

- Hoikkala, Tommi: Mediatyhteiskunnan yhteisöt ja nuoruus. Teoksessa Nuorten hyvin- ja pahoinvointi. Konsensuskokous 2010. Vammala: Suomalainen Lääkärisseura Duodecim, Suomen Akatemia (2010), 73-80.
- Hoikkala, Tommi: Nuorten kasvuyhteisöt. Ryhmätyö 38 (4:2008).
- Hoikkala, Tommi - Paju, Petri (2002) Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.) Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 1990-luvulle. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 25 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 29.
- Hoikkala, Tommi – Anna Sell (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 76 (2007).
- Hoikkala, Tommi - Mikko Salasuo - Anni Ojajärvi: Tunnetut sotilaat. Varusmiesten kokemus ja terveystaju. Jyväskylä: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura ry. julkaisuja 96.
- Hougaard, Bent: Curling-forældre & Service-børn - Debat om vort nye børnesyn (Hougaards Forlag, 2000).
- Hämäläinen, Unto: Kesä hyydytti tupla – Suomen. Helsingin Sanomat 30.8.2008, A2.
- Kouluterveys (2006): Kouluterveys 2006 – kyselyn valtakunnalliset taulukot. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/kouluterveyspaivat> <luettu 1.12.2009>
- Lenzen, D. 1991. Moderne Jugendforschung und postmoderne Jugend: Was leistet noch da Identitätskonzept. Teoksessa: Helsper, W. (Hrsg.) Jugend zwischen Moderne und Postmoderne. Oppladen: Leske + Budrich. S. 41-56.
- Lähteenmaa, Jaana (2007): Jos alkoholinkäyttö olisikin "out". Teoksessa Christoffer Tigerstedt (toim.): Nuoret ja alkoholi. Helsinki: Alkoholi- ja huumetutkijain seura & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 75, 89-102.
- Luoma-aho, Veera: Pääkirjoitus. Ylioppilaslehti 13/2008, 2.
- Myllyniemi, Sami: Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 87 (2008)
- Mäkelä, Klaus: Itsen esittäminen Suomessa. Teoksessa Mäkelä, Klaus: Valtio, väkijuomat ja kulttuuri. Kirjoituksia Suomesta ja sosiologiasta. Tampere: Gaudeamus (1999)
- Salasuo, Mikko: Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurien maise- ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia – sarja 2007:7
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., Pietikäinen, M., & Jokela, J. (2008). Does school matter? The role of school context for school burnout. *European Psychologist*, 13, 1-13.
- Sinkkonen, Jari: Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. WSOY 2008.
- Suurpää, Leena: Monikulttuurisuus, tasa-arvoajattelun murros ja nuoret (2008). www.avoin.helsinki.fi/asp/datastore/download.asp?ds_d=14292&Leenasuurpaa090408.ppt - <luettu 1.12.2009>
- Tontti, Jarkko: Ihana, ahdistava yhteisö. (2008) <http://www.vihrealanka.fi/node/855> <luettu 30.11.2009>
- Vesala, Kari Matti: Gergory Bateson: Relationistinen sosiaalipsykologia. Teoksessa Vilma Hänninen ym.: Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Vastapaino 2001, sivu 155–174.

ETENE kesäseminaari 2009 Mielenterveysetiikan merkitys lasten ja nuorten elämässä

Seminaarin tarkoitus:

Seminaarissa tarkastellaan lasten ja nuorten mielenterveydessä esiintyviä eettisiä kysymyksiä yhteiskunnallisessa ja moniammatillisessa toimintaympäristössä.

Valmistellaan ETENE:n mielenterveysetiikan suosituksia.

Aika ja paikka:

Torstai 27.8.2009

klo 9.00 – 16.00, Stm, Meritulli, Meritullinkatu 8, Helsinki

Osallistujat:

ETENE:n neuvottelukunnan jäsenet ja varajäsenet ja mielenterveysetiikka työryhmän jäsenet

Päivän puheenjohtaja: ETENE:n puheenjohtaja Markku Lehto

OHJELMA

8.30 – 9.00	Aamukahvi ja ilmoittautuminen
9.00 – 9.10	Nuorten iloa Sibelius-lukion opiskelijat, johtajana lehtori Marjukka Riihimäki
9.10 – 9.30	Nuori puhuu nuorten mielenterveydestä, edunvalvontasihteeri Timo Kontio, Sakki ry
9.30 – 10.00	”Minut tulee hyväksyä ihmisenä eikä suorittavana yksilönä”, nuorten oikeus onnelliseen elämään, professori, emeritus Kari Uusikylä, Helsingin yliopisto

- 10.00 – 10.30 Keskustelu
- 10.30 – 12.00 Ryhmäkeskustelu ja suositusesitysten valmistelu, koordinaattorina psykologi Pirkko Lahti
1. Lasten ja nuorten henkinen hyvinvointi, kolme keskeistä lähtökohtaa (ryhmän pj Irma Pahlman)
  2. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen peruslähtökohdat, kolme keskeistä palvelujen kehittämisenäkökulmaa (ryhmän pj Jyrki Pinomaa)
  3. Miten perheen henkinen hyvinvointi tukee lapsia, nuoria ja työssäkäyviä vanhempia, kolme keskeistä palvelujen kehittämislähtökohtaa (ryhmän pj Jaana Kaleva-Kerola)
  4. Mitkä ovat mielenterveysvoimavarojen painopisteet, kolme keskeistä painopistettä (ryhmän pj Timo Keistinen)
- 12.00 – 12.30 Lounas
- 12.30 – 13.00 Lapsen ja nuoren henkisen hyvinvoinnin lähtökohdat, professori Fredrik Almqvist, Helsingin yliopisto
- 13.00 – 13.30 Pelastaako yhteisöllisyys lapsen ja nuoren? dosentti Tommi Hoikkala, Nuorisotutkimusverkosto
- 13.30 – 14.00 Keskustelu
- 14.00 – 14.30 Kahvi
- 14.30 – 15.40 Keskustelu ETENE:n mielenterveysetiikan suosituksista, vetäjänä psykologi Pirkko Lahti
- 15.40 – 16.00 Seminaarin päätös, puheenjohtaja Markku Lehto

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveystalouden eettinen neuvottelukunta

---

ETENE:n jäsenet
1.10.2006–30.9.2010

Puheenjohtaja

VTT Markku Lehto
Helsinki

Varapuheenjohtaja

Professori Jaana Hallamaa
Helsinki

Jäsenet

Ekonomi Jyrki Pinomaa
Vihti

Toimittaja Mardy Lindqvist
Helsinki

Johtajaylilääkäri Timo Keistinen
Vaasa

Ylilääkäri Leena Niinistö
Vantaa

Psykologi Pirkko Lahti
Helsinki

Professori Helena Leino-Kilpi
Turku

Koulutussuunnittelija Aira Pihlainen
Helsinki

HLL Heikki Vuorela
Helsinki

Ylilääkäri Jaana Kaleva-Kerola
Haukipudas

Suunnittelupäällikkö Irma Pahlman
Hyvinkää

Hallintoneuvos Anne Niemi
Helsinki

Varajäsenet

Lakimies Mirva Sandelin
Tampere

Kuntoutussuunnittelija
Markku Lehto
Tampere

Pääsihteeri Harri Vertio
Helsinki

Apulaisjohtaja Kari-Pekka Martimo
Helsinki

Farmaseuttinen johtaja Sirpa Peura
Vantaa

Terveystalouden johtaja Anna-Leena Brax
Alavieska

Dosentti Päivi Rautava
Turku

Erikoislääkäri Raimo Puustinen
Tampere

Erikoislääkäri Kari Eskola
Keuruu

Lakimies Anna Mäki-Petäjä-Leinonen
Helsinki

Hallintoneuvos Irma Telivuo
Helsinki

Professori Raimo Sulkava
Kuopio

Professori Jyrki Jyrkämä
Jyväskylä

Sairaalapastori Paavo Juvonen
Joensuu, 13.9.2009 asti

Kansanedustaja
Hannakaisa Heikkinen

Kansanedustaja
Ilkka Kantola

Kansanedustaja
Erkki Virtanen

Kansanedustaja
Sirpa Asko-Seljavaara

Erikoislääkäri Minna Raivio
Lahti

Dosentti Helka Urponen
Rovaniemi

Teologi, kirjailija Jaakko Heinimäki
Helsinki 13.1.2010 asti

Kansanedustaja
Håkan Nordman

Kansanedustaja
Anneli Kiljunen

Kansanedustaja
Kirsi Ojansuu

Kansanedustaja
Eero Akaan-Penttilä

1.9.2009–30.9.2010

Apulaiskaupunginjohtaja
Harri Jokiranta
Seinäjoki

Pässihteeri
Hanna Markkula-Kivisilta
Helsinki

Sosiaalitarkastaja
Risto Harpela
Rovaniemi

YTT
Tarja Pösö
Tampere

13.1.2010–30.9.2010

Teologi, kirjailija
Jaakko Heinimäki
Helsinki

Rovasti
Kirsti Aalto
Helsinki

Lääketieteellinen tutkimuseettinen jaosto

Puheenjohtaja

Professori Heikki Ruskoaho
Oulu

Varapuheenjohtaja

Professori Helena Kääriäinen
Helsinki

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE
Sosiaali- ja terveysministeriö

Kirkkokatu 14, Helsinki
PI 33, 00023 Valtioneuvosto

Sähköposti etene@stm.fi

Internet www.etene.fi